

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ КРИВОРІЗЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Психолого-педагогічний факультет
Кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи

«До захисту допущено»
В. о. завідувача кафедри _____

Реєстраційний № _____
«___» _____ 2025 р.

**ІНТЕРСЕКЦІЙНІСТЬ ТА ЇЇ РОЛЬ У ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ
БІНАРНИХ ОСОБИСТОСТЕЙ**

студента IV курсу групи СП-21
ступінь вищої освіти «бакалавр»
психолого-педагогічний факультет
спеціальності 231 Соціальна робота
Бережанського Івана Михайловича

Керівник: старший викладач кафедри
соціальної педагогіки і соціальної
роботи, доктор філософії (PhD) з
освітніх, педагогічних наук
Лисоконь Ілля Олександрович

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Бережанський Іван Михайлович, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавав і не одержував недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело. Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

(дата)

(підпис)

Іван Бережанський
(прізвище, ім'я)

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНТЕРСЕКЦІЙНОСТІ БІНАРНИХ ОСОБИСТОСТЕЙ	8
1.1. Терміносистема дослідження	8
1.2. Аналіз основних наукових праць досліджуваного феномену	13
1.3. Вплив соціальних інститутів на формування ідентичності	16
Висновки до першого розділу	20
РОЗДІЛ 2. ІНТЕРСЕКЦІЙНІСТЬ У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ БІНАРНИХ ОСОБИСТОСТЕЙ	23
2.1. Маргіналізація бінарних особистостей	23
2.2. Дослідна перевірка самовизначення та ідентифікації бінарних особистостей	27
Висновки до другого розділу	30
ВИСНОВКИ	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	34
ДОДАТКИ	37

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

TED – Technology Entertainment Design (технологія дизайну розваг)

ВООЗ – Всесвітня організація охорони здоров'я

ГО – громадське об'єднання

ЗМІ – засоби масової інформації

ЛГБТК+ – акронім для позначення лесбійок (Lesbian), геїв (Gay), бісексуалів (Bisexual) і трансгендерів (Transgender)

ВСТУП

Актуальність дослідження. Актуальність даного дослідження зумовлена необхідністю перегляду підходів соціальної роботи, освіти, медицини та інших сфер суспільного життя, які займаються гендерною проблематикою. Дискримінація за гендерною ідентичністю залишається широко поширеним явищем, яке суттєво впливає на життєві можливості та добробут людей. Небінарні люди часто стикаються з помилковими уявленнями, відсутністю правового захисту та обмеженим доступом до соціальних послуг. У зв'язку з цим дослідження проблем гендерної ідентичності є не лише науковою справою, а й суспільною необхідністю.

Крім того, глобалізація та розвиток цифрових технологій сприяють появі нових форм спілкування та взаємодії, які безпосередньо впливають на самовираження особистості та її сприйняття суспільством. Інформаційне середовище та соціальні медіа відіграють важливу роль у поширенні знань про гендерне розмаїття, що, у свою чергу, впливає на суспільне сприйняття прийнятності різних гендерних ідентичностей. Водночас ці ж технології можуть сприяти посиленню дискримінації та стигматизації через відсутність належного регулювання та недостатню освітню роботу в цій сфері.

Актуальність теми також посилюється дедалі більшими змінами в законодавчій базі багатьох країн, які визнають права небінарних людей. Розвиток міжнародно-правових стандартів гендерної рівності свідчить про важливість вирішення цього питання на академічному рівні. Вивчення правових аспектів дозволяє оцінити ефективність існуючих механізмів захисту та розробити нові стратегії правового регулювання, що сприятиме більшій інклюзивності та захисту прав людини.

Соціальна значущість дослідження полягає в необхідності врахування потреб небінарних людей у різних сферах життя, таких як освіта, медицина, ринок праці та правова система. Відсутність відповідних політик і адаптованих соціальних послуг ускладнює інтеграцію небінарних осіб у

суспільство, що може призводити до соціальної ізоляції та погіршення якості їхнього життя. Відтак, результати цього дослідження можуть бути використані для розробки ефективних рекомендацій щодо впровадження політик соціальної підтримки, створення інклюзивних освітніх програм та підвищення рівня суспільної обізнаності щодо гендерного розмаїття.

Таким чином, дане дослідження спрямоване на виявлення та аналіз ключових факторів, які впливають на формування гендерної ідентичності, а також на розробку рекомендацій щодо підвищення ефективності соціальної підтримки небінарних осіб. Розширення знань у цій сфері сприятиме розвитку толерантного та інклюзивного суспільства, де кожна людина матиме рівні можливості для самореалізації незалежно від своєї гендерної ідентичності.

Метою дослідження є аналіз процесів бінарного та небінарного становлення особистості в сучасному суспільстві, акцентуючи увагу на дослідженні впливу соціальних структур на формування гендерної ідентичності.

Завдання дослідження:

1. Вивчення соціокультурних та правових факторів, які впливають на можливості соціальної інтеграції небінарних осіб.
2. Аналіз впливу сучасних медіа та цифрової комунікації на формування та сприйняття гендерної ідентичності
3. Розробка рекомендацій щодо соціальної підтримки та забезпечення рівних можливостей для людей з різною гендерною ідентичністю

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є процес формування гендерної ідентичності.

Предмет дослідження. Предметом дослідження виступає вплив соціальних структур і культурних факторів на формування гендерної ідентичності, а також специфічні потреби людей з небінарною ідентичністю в контексті соціальної роботи.

Для досягнення поставленої мети і розв'язання визначених завдань у процесі дослідження було використано наступні **методи**, зокрема: теоретичні

– логіко-системний аналіз і синтез, аналізу та узагальнення теоретичних і прикладних засад, термінологічний, системного аналізу, узагальнення, абстрагування, моделювання, прогнозування, систематизації; емпіричні – спостереження, методи незалежних характеристик, анкетування; методи – математичної статистики спрямовані на опрацювання та інтерпретацію результатів, отриманих під час дослідження.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження висвітлено у матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 95-річниці Криворізького державного педагогічного університету «Сучасна освіта в реаліях та перспективах: соціально-педагогічний аспект».

Структура роботи. Робота складається з вступу, двох розділів, п'ять підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (29 найменувань, із них 6 іноземною мовою) та 1 додатку. Повний обсяг роботи становить 43 сторінок, з них 30 сторінок основного тексту. Робота містить 4 рисунки і 1 таблицю.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНТЕРСЕКЦІЙНОСТІ БІНАРНИХ ОСОБИСТОСТЕЙ

1.1. Терміносистема дослідження

Нині культура бінарних особистостей, потребує радикальних змін в процесі отримання соціальних послуг. Наразі існує велике розділення бінарних осіб, з класичною категорією населення. Соціальні структури, зокрема інститути охорони здоров'я, освіти та правової підтримки, здебільшого орієнтовані на класичну бінарну модель гендеру, що поділяє людей лише на дві категорії: чоловіки і жінки. Такий підхід не враховує існування небінарних осіб, а також тих, чия гендерна ідентичність виходить за межі цих категорій.

Класичні категорії населення, які традиційно розглядають тільки чоловіків і жінок, часто є джерелом соціальної нерівності для тих, хто не вписується у ці рамки. Це створює бар'єри в доступі до соціальних послуг, таких як медична допомога, психологічна підтримка, правовий захист та інші важливі аспекти соціальної інтеграції. Відсутність чітких соціальних стандартів, що враховують різноманітність гендерних ідентичностей, призводить до виключення таких людей з повноцінної участі у суспільному житті. Гендерна роль, соціальна дискримінація та інтерсекційність є ключовими поняттями для розуміння проблеми, з якими стикаються небінарні особи.

До основних дефініцій, які потребують уточнення в межах цього дослідження відносимо: гендерна дискримінація, гендерна роль, гендерний бінаризм, діадична особистість, інтерсекційність, маскуліність, сексуальна орієнтація, сексуальність людини та соціальна дискримінація.

Перш за все розглянемо поняття гендерна роль. Так, на думку М. Ткалич гендерна роль визначається як «один з видів соціальних ролей, набір очікуваних зразків поведінки (або норм) для чоловіків і жінок» [23, с. 158]. На

наше переконання гендерна роль є сукупністю норм, очікуваних моделей поведінки, дій і характеристик, які вважаються впливовими чоловіками чи жінками. З точки зору суспільства гендерна роль включає як соціальні очікування щодо певної поведінки, пов'язаної з позицією людини (спілкування, манери, одяг, жести), так і виконання цих очікувань.

Згідно Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків і жінок» дискримінація за ознакою статті інтерпретується як дії чи бездіяльність, що пов'язані з розрізненням за ознакою статті і обмежують права і можливість окремих статей на вчинення певних дій [25]. На нашу думку гендерна дискримінація – це ситуація, коли людину або групу людей обмежують у визнанні, дійсності або користуванні своїми правами, свободами чи привілеями через їх статеву приналежність у будь-якій формі.

Грунтовний аналіз українського законодавства та наукової літератури засвідчив, що поняття соціальна дискримінація як окрема дефініція не розглядається взагалі. В галузі соціальної роботи розглядається виключно поняття дискримінація і окремі прояви боротьби з неї, але ми не враховувати поняття соціальна дискримінація. Тому, пропонуємо власне потрактування цього поняття, як це нерівне ставлення та обмеження прав людей в суспільстві, гендерна ідентичність яких не відповідає традиційним нормам чоловічої або жіночої статі. За таких умов ця дискримінація може проявлятися в різних сферах життя, включаючи доступ до освіти, медицини, працевлаштування, правових послуг та соціальної підтримки. Тому, небінарні особи часто стикаються з відсутністю визнання їхньої ідентичності в офіційних документах, стигматизацією, а також негативним або зневажливим ставленням у суспільстві, що погіршує обмеження їх можливостей та соціальної ізоляції.

Розглянувши поняття соціальна дискримінація, перейдемо до визначення поняття інтерсекційність. За К. Креншоу «інтерсекційність – це аналітична чутливість, спосіб мислення про ідентичність та її відношення до влади» [24, с. 2]. В її праці спочатку сформульована дефініція була від імені

темношкірих жінок, цей термін висвітлив невидимість багатьох складових у групах, які претендують на їх членство, але часто не представляють їх [1]. Однак нині термін можна відносити до всіх категорій населення, але більш влучним буде використання саме в системі дискримінації бінарних осіб.

Не можна оминати увагою дослідження Сокуватої В., яка вивчаючи зміст феміністської епістемології та етики в контексті теорії «Іншого» робить цілком закономірний висновок про продуктивність «фемінної» картини світу для розвитку наукової творчості, а також розвитку полікультурного суспільства [26, с.]. Зокрема, обожнюються поняття гендерний бінаризм та гендерний дуалізм. На нашу думку це передбачає, що чоловіки стають асоційованими з маскуліністю, яка виявляється у зовнішності, рисах характеру та поведінки, зокрема, у гетеросексуальному потягу до жінок. Це може включати очікування щодо чоловічої поведінки, сексуальної орієнтації, вживаних імен, стиль одягу та зовнішнього вигляду, а також інші характеристики. Таке очікування може сприяти виникненню негативного ставлення, попередження та дискримінації щодо тих, хто не відповідає цим стандартам або чия гендерна ідентичність відрізняється від статі.

У підручнику [27] сексуальність розглядається як «набагато ширше поняття, ніж просто статеві відносини, яке включає почуття, думки, поведінку чоловіка або жінки, його/її бажання бути привабливим/ою, коханим/ою, любити, мати взаємовідносини, які включають інтимний компонент і фізичну сексуальність, активність» [27, с. 197]. Вважаємо, що це поняття потребує незначного корегування враховуючи суспільно-політичний контекст та соціальні зміни за останні 10 років, які відбулися. Тому, пропонуємо під сексуальністю розуміти низку біологічних, психофізіологічних та емоційних реакцій, переживань і дій, пов'язаних з віруваннями та здійсненням бажань серця. Виходячи з цього сексуальність є природною потребою і функцією людського організму. Вона закладається як фізичний елемент від народження і далі розвивається під час індивідуального життєвого досвіду. Загалом

сексуальність людини зумовлена взаємодією біологічних, психічних і соціокультурних факторів. На підставі вище викладеного тексту, пропонуємо власний варіант визначення поняття.

Виходячи з поняття сексуальність є потреба уточнити поняття сексуальна орієнтація, що є схильністю особи до переживання певних почуттів еротичного або сексуального характеру, фантазій певного змісту із характерними надалі формами поведінки в суспільстві [28, с. 256]. Одним із перших цей термін використав К. Ульрікс, який вважав його вродженим явищем, оскільки сексуальна орієнтація є одним із п'яти аспектів людської сексуальності, в якому людина відчуває постійне пристрасне, романтичне, сексуальне чи еротичне бажання до представників своєї статі. На думку багатьох людей, сексуальна орієнтація не є чимось постійним, сталим, тобто її можна змінити протягом життя, але багато науковців визначають, що сексуальна орієнтація формується на рівні з ДНК.

Надалі акцентуємо увагу на понятті маскулінність. У словнику гендерних термінів 2016 р. дається наступне визначення поняттю маскулінність – «це комплекс аттitudів, характеристик, поведінки, можливостей та очікувань, які детермінують соціальну практику тієї чи іншої групи, об'єднаної за ознакою статі» [29]. Суто технічно маскулінність є стандартами мужності, які варіюються між різними культурами, історичними періодами та географічними регіонами. Вік, етнічна або расова приналежність, соціальний клас та інші критерії стратифікації перетинаються з гендерною ідентичністю в процесі конструювання численних маскулінностей, які виявляють себе через систему владних відносин.

Це означає, що чоловічі риси характеру не є вродженими, а формуються в процесі сприйняття стереотипно-чоловічих поглядів та вірувань, таких як підтримка ієрархії, агресія, демонстрація влади або фізичної сили. Тому, пропонуємо візуалізувати гендерні стереотипи щодо уявлення жіночої та чоловічої статі у Рис. 1.1

Наприкінці зупинімо свою увагу на понятті діадична особистість. Цей термін використовується для опису особистості, що формується в контексті інтенсивних двосторонніх взаємодій. Це поняття стосується ситуацій, коли особистість людини значною мірою залежить від взаємин із конкретним партнером, наприклад, у сімейних або дружніх зв'язках. У соціальній психології діадична взаємодія розглядається як фундаментальна одиниця аналізу міжособистісних відносин, де дві особи формують унікальну динаміку, яка впливає на їхню поведінку та самоідентичність. Цей термін підкреслює важливість парних взаємодій у формуванні та розвитку особистості, особливо в контексті близьких стосунків, таких як «мати-дитина» або «партнер-партнер» [12].

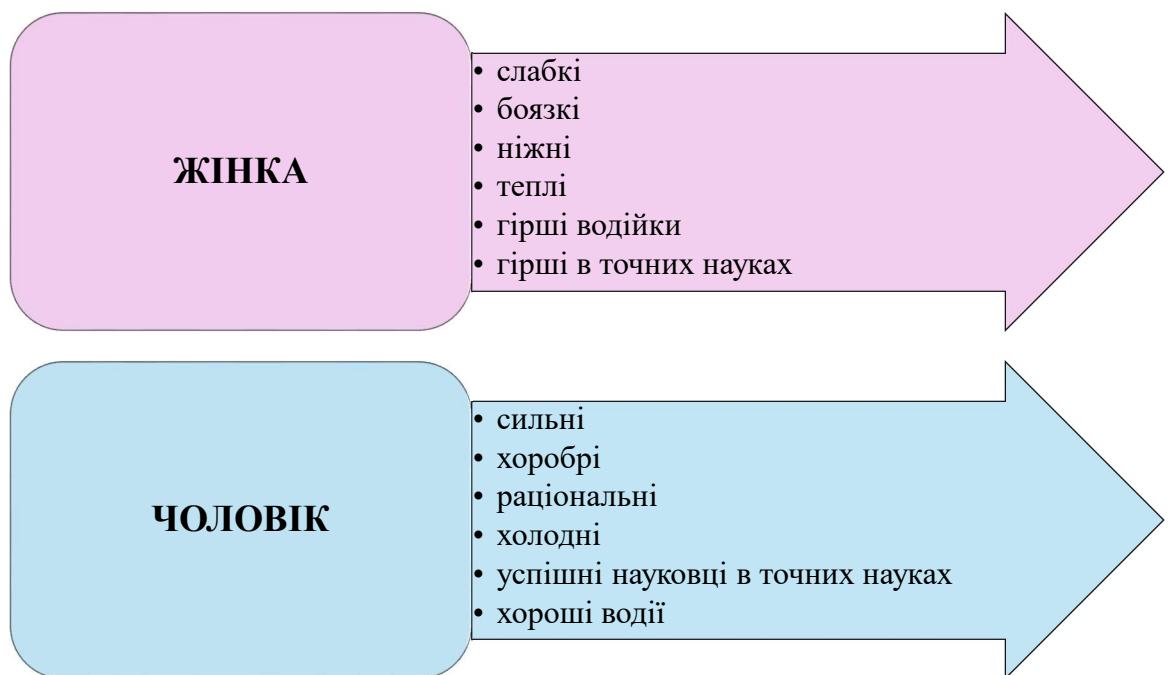

Рис. 1.1. Візуалізація гендерних стереотипів щодо уявлення жіночої та чоловічої статті

Джерело: складено автором на основі [13].

Отже, небінарні особи стикаються з численними формами дискримінації, які обмежують їхні можливості для повноцінної інтеграції у суспільне життя, доступу до медичних послуг, освіти, працевлаштування та правової підтримки. Гендерна роль, соціальна дискримінація, інтерсекційність

і гендерний бінаризм є ключовими поняттями, які дозволяють зрозуміти системні проблеми, що впливають на небінарних осіб. У той же час відсутність соціальних стандартів та офіційного визнання небінарних ідентичностей в документах поглиблює нерівність, стигматизацію та маргіналізацію.

1.2. Аналіз основних наукових праць досліджуваного феномену

Теорія інтерсекційності була вперше сформульована К. Креншоу, юристкою критичної раси, яка намагалася зрозуміти, як антидискримінаційний закон може не враховувати спосіб дискримінації чорної жінки. Вона розробила аналогію «міжсекції», де зустрічаються расизм і сексизм, щоб допомогти нам зрозуміти і побачити, як різні аспекти нашої ідентичності - і численні соціальні сили, які допомогли сформувати ці ідентичності - можуть вплинути на нас. Креншоу винайшла термін інтерсекційність у 1989 р. У 2016 році Креншоу виступила з доповіддю TED під назвою «Актуальність інтерсекційності». Більш ніж через тридцять років ідея про перехресті все ще залишається актуальною [2].

Сучасна наука, включаючи роботи таких авторів, як Д. Батлер і Дж. Галберстам, часто наголошує на важливості інтерсекційних підходів до розуміння гендерної бінарності. Д. Батлер, наприклад, вважає, що гендерні категорії завжди сконструйовані соціально та культурно, а інтерсекційність дозволяє нам побачити, як гендерна бінарність пов'язана з іншими формами ідентичності. Він наголошує, що це може бути. Підхід інтерсекційності можна знайти в соціологічних дослідженнях, що вивчають бінарну ідентичність, зокрема в контексті взаємодії гендерних ролей і соціальних очікувань. Робота таких соціологів, як А.-М. Торрес, показала, що ці стереотипи не лише створюють обмеження для людей, але й формують їхні соціальні ролі, можливості для самовираження та навіть погляди на життя. Наприклад, гендерні норми можуть обмежувати здатність чоловіків і жінок виражати свої

почуття чи обирати кар'єру, впливаючи на їхню здатність повністю виразити себе та знаходити свою ідентичність.

Для жінок такі обмеження часто проявляються як соціальний тиск на зовнішність і поведінку, а для чоловіків – як вимога відповідати «традиційним» проявам маскулінності. Подібним чином оптимістичні стереотипи можуть зміцнювати упередження, які перешкоджають просуванню по службі, здобуттю освіти та навіть базовій соціальній інтеграції. Тому діадичні особистості, розвиваючись в умовах перетину багатьох соціальних категорій, змушені пристосовуватися до очікувань, які часто перевищують їхні власні цінності. Це створює значний психологічний тиск і змушує жертв зважувати свої особисті потреби проти зовнішніх вимог. Це може призвести до внутрішнього конфлікту та обмежити потенціал особистісного зростання. Ця ситуація підкреслює важливість інтерсекційного підходу, який враховує складну природу соціальних ідентичностей та їхній вплив на особистість. З психологічної точки зору, один із способів підійти до подвійної системи – через призму зв'язку як фактора, що впливає на самооцінку, рівень самосприйняття та стосунки з іншими.

Соціальні психологи, такі як Л. Боулег, стверджують, що інтерсекціональність розглядається не просто як поєднання багатьох ідентичностей, а як їх взаємодія з тим, як суспільство бачить індивідів і як суспільство підкреслює і формує їх позицію в структурі. Перехресність може бути дуже корисною для дослідження подвійних ідентичностей, але вона не працює як критика [13].

Деякі вчені, такі як С. Ахмед, зазначала в своїй науковій праці про те, що шкіра, орієнтація, бінарність впливає на можливість працевлаштування і можливості заробітку в майбутньому. Наприклад, темношкірий чоловік, який виріс в гетто, у 99% випадках буде заробляти менше ніж білий чоловік – це пов'язано з упередженістю роботодавців, також з розвитком сімейних цінностей. Якщо провести аналогію, до бінарних осіб, упередженість роботодавців полягає у неспроможності осмислити та прийняти гендерну

небінарність як частину різноманітності робочої сили. Така упередженість виявляється у схильності роботодавців оцінювати кандидатів через призму стереотипних очікувань, пов'язаних із гендером, що заважає небінарним людям отримати рівні можливості для працевлаштування. [14].

Наприклад, роботодавці можуть автоматично вважати, що небінарна особа «не впишеться» в корпоративну культуру або що її присутність викликатиме «дискомфорт» у колективі. Це не тільки обмежує можливості працевлаштування для таких осіб, але й позбавляє компанії потенційних талантів, які могли б зробити вагомий внесок у розвиток бізнесу.

Додатково, небінарні люди стикаються із відсутністю правового захисту в багатьох країнах або незахищеністю у разі дискримінації. Це ще більше ускладнює їхній доступ до висококваліфікованих посад, де рішення щодо прийняття на роботу часто приймаються на основі «культурної відповідності», а не професійної компетенції.

Таким чином, упередженість роботодавців у контексті небінарності та інших аспектів ідентичності (таких як колір шкіри або соціальне походження) є системним викликом, який потребує комплексного вирішення. Сюди можна віднести створення антидискримінаційних політик, проведення тренінгів для роботодавців з питань різноманітності та інклюзивності, а також формування правових механізмів для захисту прав уразливих груп на робочих місцях.

Отже, інтерсекційність надає унікальний інструмент для дослідження бінарних особин, показуючи, як множинні соціальні категорії можуть взаємодіяти і впливати на індивідуальні самовизначення. Вона дозволяє глибше розуміти механізми соціалізації та ті виклики, з якими стикаються особистості, які намагаються відповідати або, навпаки, порушувати традиційні бінарні моделі. Інтерсекціональний підхід до розуміння дискримінації дозволяє нам побачити, як різні аспекти нашої ідентичності перетинаються та взаємодіють, створюючи унікальні форми соціального нерівності.

1.3. Влив соціальних інститутів на формування ідентичності

Соціальні інститути відіграють ключову роль у формуванні ідентичності бінарних осіб. Першочерговою інституцією є сім'я. Гендерна ідентичність, формується в родині з раннього дитинства через привчання дитини до певної статті (чоловік, жінка). Батьки привчають до типового «чоловічого» та «жіночого» одягу, кольорів. Також формують стереотипне уявлення про дівчат та хлопців. Жінки повинні доглядати за собою, повинні мати схильність до емпатії, хлопців навпаки, навчають лідерським навичкам, вчать не показувати свої емоції. Це негативно впливає на обидві статті, так, як стереотипи викликають залежність на формування власної думки, та власного уявлення про світ.

Що стосується освіти, треба починати проблему саме в шкільному середовищі. В школі привчають дітей до вивчення формальних правил поведінки, які базуються на гендерних ролях. Наприклад, ділення класу на різні дисципліни (шкільна дисципліна трудове навчання – хлопці, різьблення по дереву, дівчата – привчання до приготування їжі), (дівчата – медицина, хлопці – військова підготовка, при цьому приділяючи медицині маленьку частину). Також, формування формальних правил поведінки, можуть спричиняти булінг в школі, так як для типової української школи «відхилення від норми», є не припустим. У свою чергу, соціальний педагог та психолог, повинні привчати, як педагогів так і батьків, а також дітей до культури поведінки до бінарних осіб. На фоні постійного стресу, процес соціалізації дитини притуплюється, що негативно впливає на комунікаційні навички, також може спричинити прояви девіантної поведінки, а також схильність підлітка до адикцій, що в майбутньому може призвести до різного типу залежності. Також слід зазначити, що гендерна сегрегація впливає на доступ до освіти. Дівчат і студентів заохочують вибирати різні сфери навчання: технічні та природничі науки часто вважаються «чоловічими», тоді як гуманітарні науки чи соціальна робота – «жіночими». Це формує дисбаланс у

галузях, обмежуючи професійні можливості для обох станів і зміцнюючи гендерні стереотипи.

Релігія формує не сприяння гендеру, та орієнтації. Різна релігія, по різному трактує чоловіка і жінку, що не дає можливість свідомо сприймати свою роль в суспільстві. Люди залежні від думки «святих» постатей і трактування «святого тексту». Через таку залежність релігійні інститути стають потужним інструментом, що формує уявлення про соціальні ролі чоловіка і жінки. Наприклад, у більшості традиційних релігій чоловік зображається як лідер, годувальник, а жінка – як берегиня родини, підпорядкована чоловіку. Це створює жорсткі гендерні рамки, які обмежують можливість самовираження та індивідуального розвитку. Релігія часто не враховує гендерної та сексуальної різноманітності, зводячи людську ідентичність до «нормативних» бінарних категорій і гетеросексуальної орієнтації. Це може призводити до стигматизації та дискримінації тих, хто не відповідає цим стандартам, зокрема небінарних, трансгендерних осіб або представників ЛГБТК+ спільноти.

ЗМІ, транслують та підсилюють бінарні гендерні норми, використовуючи образи «ідеальних» чоловіків та жінок. Фільми, реклами, телешоу підкреслюють стереотипні гендерні ролі, які закріплюють уявлення про бінарність як «норму». Це створює тиск на бінарних осіб, вони відчують пригнічений стан через «типові» розподілення статті та уявлення про стать. Це не лише маргіналізує небінарних людей і тих, хто не відповідає цій парадигмі, але й формує суспільну норму, яка часто розглядає будь-які чесноти як «гріх». Це також має глибше значення: небінарні люди можуть стикатися з дискримінацією в соціальних умовах, де ці ідеї глибше вкорінені, чи то на роботі, чи вдома. Відчуття «іншого» призводить до внутрішнього конфлікту, оскільки суспільство приймає політику, яка не захищає себе. Крім того, такі заяви про «ідеальні» гендерні ролі підривають владні структури, які підтримують патріархальні системи. Наприклад, жінку часто зображують

слабкою або емоційною, а чоловіка асоціюють із силою та домінуванням. Це створює нерівне середовище для самореалізації та успіху для різних людей.

Державні інститути зазвичай створюють закони, які вводять гендер та гендерну ідентичність в бінарні рамки. Наприклад, паспорт, свідоцтво про народження вимагають зазначення статі як «чоловік» або «жінка» що обмежує варіативність гендерної ідентичності. Політичні дискусії щодо гендеру також часто підсилюють бінарність і маргіналізують небінарні особистості. Такі закони та практики закріплюють у суспільстві виявлення про гендер як сталу, незмінну характеристику, що прив'язана до біологічної статі. Це лише ускладнює життя небінарних і трансгендерних людей, також сприяє збереженню дискримінаційних структур у різних сферах, виключно з освітою, охороною здоров'я, працевлаштуванням і правосуддям.

Один із прикладів – доступ до медичних послуг. Люди, які не вписуються в бінарну систему, можуть стикатися з непорозумінням також в наданні допомоги через те, що їхня гендерна ідентичність не визнається офіційно. У таких ситуаціях документи, які містять інформацію про стать, стає причиною пригніченого стану особи, яка звернулася по допомогу. Крім того, обмеження варіативності гендерної ідентичності у правовій системі може привести до труднощів у юридичних процедурах. Наприклад, небінарним людям складно змінити документи відповідно до їхньої ідентичності, а це впливає на їхній доступ до роботи, можливості виїхати за кордон. У багатьох країнах взагалі відсутні юридичні процедури для офіційного визнання небінарних осіб, що створює ще більше бар'єрів.

Політичні дискусії, які часто базуються на ідеях «традиційних цінностей», часто ігнорують або свідомо відкидають питання небінарності, зводячи їх до «західних впливів» або «модних тенденцій». Такий підхід не тільки маргіналізує цю спільноту, але й відсуває рішення системних проблем, які пов'язані з дискримінацією за ознакою гендеру.

Ринок праці – на робочих місцях існує поділ діяльності на «чоловічу» та «жіночу». Гендерні стереотипи на заробітну плату праці не лише впливають на

розподіл, але призводять до значної нерівності в оплаті праці. Жінки часто отримують нижчу заробітну плату за аналогічну роботу через те, що їхній дохід є «другорядним» відповідно до доходу чоловіка. Це явище, відомо, як гендерний розрив у заробітній платі зберігається навіть у країнах із високим рівнем розвитку. Наприклад, керівні посади дістаються за часту чоловікам, через те що вони мають холодний розум, лідерські навички, а також не прив'язані до родини. До жінок за часту відносять професії, в які закладені турбота, догляд, що впливає на формування уявлення про «відповідні» ролі для кожного гендеру.

Крім того, небінарні особистості стикаються з подвійною дискримінацією, оскільки вони часто не вписуються в традиційні гендерні прояви, які домінують на робочих місцях. Ця подвійна дискримінація проявляється як у формальному, так і в неформальному аспекті. Формально небінарні особистості можуть стикатися з відсутністю гендерно-інклюзивних засад на робочих місцях. Наприклад, у трудових договорах, корпоративних документах або діловому спілкуванні часто використовується бінарна мова, що ігнорує різні гендерні ідентичності. Водночас небінарні люди часто позбавлені можливості використовувати своє ім'я або займенники, які відносяться до їх ідентичності, через страх переслідувань або неприйняття.

Як і в інших частинах світу, інтерсекційність є важливою для розуміння життєвих реалій ЛГБТК+ осіб у пострадянських державах. Ті, хто має перетинні маргіналізовані ідентичності, стикаються зі складними проблемами та потребують цілеспрямованої уваги та підтримки. Трансгендерна жінка кольору в пострадянській країні може стикатися з дискримінацією не лише за те, що вона трансгендерна особа в суспільстві, яке часто дотримується суворой гендерної бінарності, але й через расові упередження та сексизм. Ці перетинні форми дискримінації можуть створювати значні бар'єри для доступу до працевлаштування, житла, охорони здоров'я та безпеки.

На підставі вище викладеного візуалізуємо основні соціальні інститути, які впливають на формування ідентичності (Рис. 1.2).

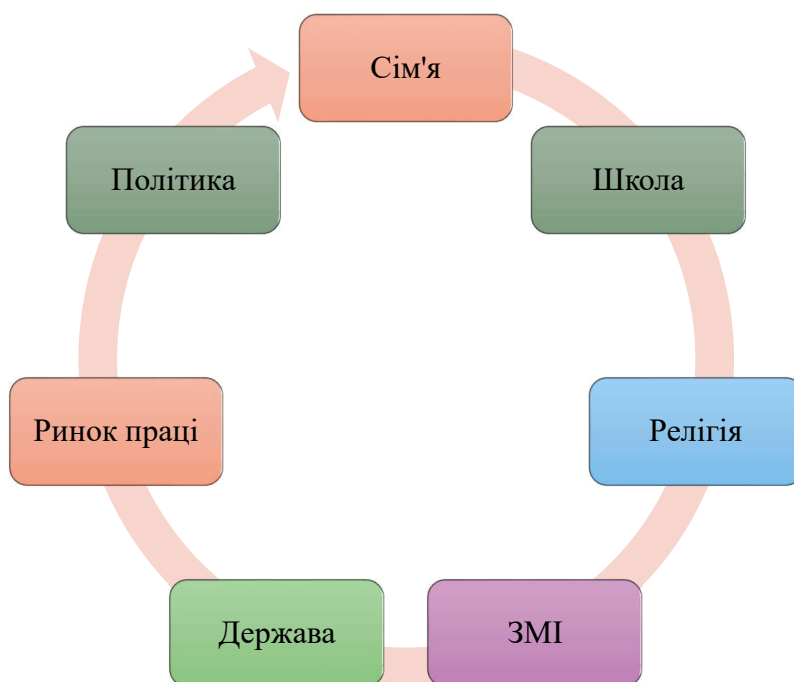

Рис. 1.2. Візуалізація основних соціальних інститутів, які впливають на формування ідентичності

Джерело: складено автором.

Отже, соціальні інститути формують бінарну ідентичність через насадження норм і очікувань, які розподіляють гендер на дві категорії – чоловічу та жіночу. Ці уявлення закріплюються через такі системи – соціалізація, освіта, культура, право, економіка, тощо. Однак, ця бінарна структура обмежує прояви індивідуальності та створює перешкоди для визнання небінарних ідентичностей. Зміна соціальних інститутів на більш інклюзивні може сприяти розширенню уявлень про ідентичність і створенню умов для різноманітності.

Висновки до першого розділу

У першому розділі дипломної роботи було здійснено теоретичне дослідження ключових аспектів гендерної інтерсекційності, що охоплює аналіз наукових підходів, термінологічної бази та сучасного стану

дослідження цієї проблематики. Основною метою розділу було вивчення гендерного бінаризму як соціального феномену та його взаємодії з іншими формами дискримінації, що виникають у сучасному суспільстві. На основі аналізу праць провідних дослідників (К. Креншоу, Д. Батлер, Л. Боулег та інших) визначено, що гендерний бінаризм – це системна категорія, яка не лише регламентує поділ суспільства на чоловіків і жінок, а й впливає на всі аспекти соціальної взаємодії.

Сучасні дослідження підкреслюють, що гендерна бінарність часто стає основою для дискримінації, яка посилюється внаслідок взаємодії з іншими соціальними категоріями, такими як раса, етнічна належність, соціальний статус, сексуальна орієнтація та інші. Інтерсекційний підхід, вперше сформульований К. Креншоу, дає змогу більш глибоко проаналізувати механізми соціальної нерівності. Він підкреслює, що соціальна дискримінація є багатовимірною і вимагає комплексного підходу для її дослідження та подолання. Важливим висновком стало те, що традиційні моделі аналізу дискримінації, орієнтовані лише на один вимір (наприклад, гендер чи раса), є недостатніми для розуміння сучасної реальності. Окрему увагу було приділено соціальним інститутам (сім'я, освіта, релігія, правова система), які відіграють ключову роль у формуванні та закріпленні гендерних норм і стереотипів.

Дослідження показало, що ці інститути часто підсилюють бінарні уявлення про гендер, що сприяє маргіналізації осіб, чия ідентичність виходить за межі традиційного поділу на чоловіків і жінок. Зокрема, було зазначено, що система освіти та медичні послуги є середовищами, де найбільш помітним є вплив бінарної структури. Крім того, у розділі проаналізовано ключові соціальні виклики, з якими стикаються небінарні особи:

- обмежений доступ до правової підтримки через відсутність правового визнання їхньої ідентичності;
- відсутність інклюзивності у освітньому та робочому середовищах;

- соціальна стигматизація та дискримінація, які впливають на психоемоційний стан осіб;

У результаті дослідження було встановлено, що гендерний бінаризм є основою для системної дискримінації, яка впливає на різні аспекти життя індивідів. Водночас, інтерсекційний підхід є потужним інструментом для виявлення складних механізмів взаємодії різних форм нерівності та пошуку шляхів їхнього подолання. Отже, перший розділ заклав теоретичну основу для подальшого аналізу практичних аспектів впливу гендерного бінаризму на суспільні процеси. Він також підкреслив важливість інтеграції інтерсекційного підходу до різних сфер суспільного життя з метою створення інклюзивного середовища, яке визнає і поважає різноманітність людських ідентичностей.

РОЗДІЛ 2 ІНТЕРСЕКЦІЙНІСТЬ У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ БІНАРНИХ ОСОБИСТОСТЕЙ

2.1 Маргіналізація бінарних особистостей

У посібнику з питань запобігання та протидії гендерній дискримінації, сексуальним домаганням та насильству в міністерствах оборони та збройних силах країн Західних Балкан під маргіналізацією запропоновано розуміти відчуження членів певних груп із суспільства, тобто «відштовхування» їх на маргінал суспільства, що ускладнює доступ до товарів і послуг і реалізації їхніх прав [15].

Інтерсекційність як теоретична концепція досліджує, як різні соціальні ідентичності - такі як гендер, раса, клас, сексуальна орієнтація - взаємодіють між собою, створюючи унікальні форми привілеїв або дискримінації. У контексті бінарних осіб (тих, хто ідентифікує себе як чоловік або жінка), інтерсекційний підхід дозволяє глибше зрозуміти, як їхня гендерна ідентичність перетинається з іншими аспектами їхньої особистості, впливаючи на їхній досвід маргіналізації.

У квір-спільноті: відцентровий ефект інтерсекційності Перевага небінарних наративів Сучасні квір-теоретичні підходи часто зосереджуються на деконструкції традиційної гендерної бінарності, підкреслюючи флюїдність та спектральність гендеру. Це може призводити до того, що досвід бінарних осіб, особливо цисгендерних, вважається менш актуальним або навіть конформістським. Такий зсув у фокусі дискурсу створює нові ієрархії в межах ЛГБТК+ спільноти, де традиційні бінарні ідентичності можуть бути маргіналізованими. Також в цьому контексті варто розвіяти міф щодо використання ЛГБТК+ спільнотою прапору кольору веселки, оскільки використання ЛГБТК+ спільнота використовує схожий на веселку прапор, але з іншим розумінням і кольорами. Візуалізуємо його нижче у Рис. 2.1.

Подвійна маргіналізація Бінарні трансгендерні особи, які належать до расових або етнічних меншин, можуть стикатися з подвійною дискримінацією, як через трансфобію, так і через расизм. Це підкреслює важливість інтерсекційного підходу для розуміння їхнього унікального досвіду. Наприклад, чорні трансгендерні жінки часто переживають структурну маргіналізацію внаслідок расової та гендерної дискримінації, що підвищує ризики насильства та соціальної ізоляції. Феміністичні дискурси та криза бінарної суб'єктності Критика гендерної бінарності Деякі феміністичні течії, зокрема радикальний фемінізм, розглядають гендерну бінарність як інструмент патріархального контролю. Це може призводити до маргіналізації тих, хто ідентифікує себе в межах цієї бінарності, оскільки їхня ідентичність може сприйматися як підтримка існуючої системи. Бінарні трансгендерні особи можуть потрапляти під подвійну критику: з одного боку, їх можуть відкидати радикальні феміністки, які заперечують їхню гендерну легітимність, а з іншого боку - представники традиційної патріархальної системи.

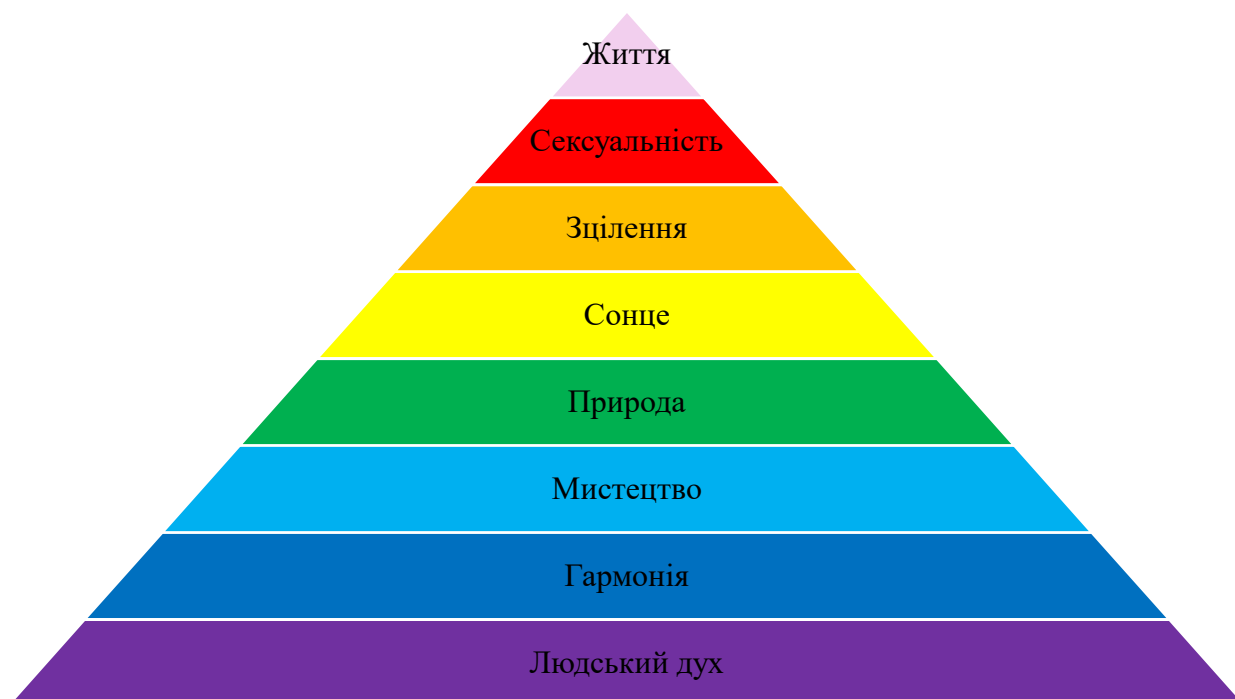

Рис. 2.1. Візуалізація та опис прапора ЛГБТК+ спільноти

Джерело: складено автором.

Деякі феміністичні групи не визнають транс-жінок як «справжніх жінок», що призводить до їхньої маргіналізації як у феміністичних колах, так і в ширшому суспільстві. Це ставить під загрозу доступ таких осіб до ресурсів, зокрема, до кризових центрів для жінок, медичної допомоги та правозахисних ініціатив. Надалі здійснено порівняльний аналіз правового статусу на теренах пострадянських держав гомосексуальності чоловіків та жінок (Табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Порівняльний аналіз правового статусу на теренах пострадянських держав гомосексуальності чоловіків та жінок

Пострадянська держава	Правовий статус гомосексуальності (чоловіки)	Правовий статус гомосексуальності (жінки)	Визнання гендерної ідентичності	Примітка*
Азербайджан	Незаконно	Законно	Невідомо	
Білорусь	Законно (з обмеженнями)	Законно	Законно (з обмеженнями)	
Вірменія	Законно (з обмеженнями)	Законно	Незаконно	
Грузія	Законно	Законно	Законно	
Естонія	Законно	Законно	Законно	Легалізовано одностатеві шлюби та усиновлення.
Казахстан	Законно	Законно	Невідомо	
Киргизстан	Законно	Законно	Невідомо	
Латвія	Законно	Законно	Законно	Введено партнерські угоди.
Литва	Законно	Законно	Законно	Усиновлення у випадку пасинка/падчерки.
Молдова	Законно	Законно	Законно	
Росія	Законно	Законно	Незаконно	
Таджикистан	Законно	Законно	Невідомо	
Туркменістан	Незаконно	Законно	Незаконно	
Узбекистан	Незаконно	Законно	Невідомо	
Україна	Законно	Законно	Законно (з обмеженнями)	

Джерело: розроблено автором.

Поточна правова та соціальна ситуація для ЛГБТК+ осіб значно відрізняється в різних пострадянських країнах. Деякі країни Балтії, такі як

Естонія, досягли значного прогресу, причому Естонія стала першою колишньою радянською державою, яка легалізувала одностатеві шлюби та спільне усиновлення в 2023 році. Латвія запровадила подібні договори про співжиття. На противагу цьому, інші країни регіону продовжують мати обмежувальні закони та стикаються зі значною соціальною стигмою. Чоловіча гомосексуальність залишається незаконною в Туркменістані та Узбекистані. Визнання гендерної ідентичності також варіюється, причому деякі країни пропонують юридичне визнання, а інші – ні [17].

Бінарні трансгендерні особи з нижчих соціально-економічних верств можуть мати обмежений доступ до медичних послуг, необхідних для гендерного переходу, що посилює їхню маргіналізацію. У країнах, де трансгендерний перехід фінансується з особистих коштів, такі особи можуть стикатися з серйозними труднощами у доступі до гормональної терапії, операцій або юридичного визнання гендерної ідентичності. Трансгендерні та небінарні особи часто стикаються з відсутністю інклюзивної політики та представництва в різних сферах. На робочому місці це може включати гендерно забарвлену мову в політиках, вимоги до дрес-коду, що відповідають бінарним нормам, та відсутність гендерно-нейтральних туалетів або планів медичного страхування, що покривають гендерно-афірмативне лікування. Відсутність видимих трансгендерних та небінарних рольових моделей на керівних посадах також може призвести до відчуття ізоляції та обмеження кар'єрних прагнень [19].

Медичні та правові системи часто визнають лише бінарні гендерні ідентичності, ігноруючи небінарних осіб, що призводить до їхньої системної маргіналізації. Це створює додаткові перешкоди для отримання юридичних документів, що відповідають їхній ідентичності, а також доступу до гендерно афірмативної медицини.

Інтерсекційність фундаментально ставить під сумнів властиві обмеження бінарних категорій, виявляючи їхню тенденцію до створення ієрархій та маргіналізації тих, хто не вписується в них чітко. Бінарні системи

часто діють за логікою "або/або", змушуючи індивідів до взаємовиключних категорій. Однак інтерсекційність сприяє перспективі «і/і», визнаючи одночасну та взаємопов'язану природу різних ідентичностей [18].

Культурний аспект колоніальна спадщина та гендерна бінарність Нав'язування бінарності У багатьох постколоніальних суспільствах західна гендерна бінарність була нав'язана колонізаторами, витісняючи традиційні уявлення про гендер, які могли бути більш флюїдними. Наприклад, у корінних культурах Америки, Південно-Східної Азії та Африки існували концепції третіх гендерів, які були зруйновані європейською колоніальною системою.

Екофемінізм та критика дуалізму – екофемінізм підкреслює зв'язок між пригніченням жінок та експлуатацією природи, вказуючи на те, що обидва явища кореняться в бінарному мисленні, яке протиставляє культуру та природу, чоловіче та жіноче. Деконструкція цієї дихотомії дозволяє сформулювати нові підходи до розуміння гендеру та екологічної справедливості. [16].

Інтерсекційний підхід до дослідження бінарних осіб дозволяє виявити складність їхньої маргіналізації, що залежить від раси, класу, гендеру та інших факторів. Бінарні особи, попри свою видиму відповідність традиційним соціальним категоріям, можуть зазнавати різних форм дискримінації, особливо в перехідний період змін у суспільному сприйнятті гендерної ідентичності. Подальші дослідження повинні враховувати ці нюанси, щоб забезпечити більш інклюзивний підхід до аналізу гендерної рівності та соціальної справедливості. Важливо продовжувати розробку політик та стратегій, що враховують особливості різних груп бінарних осіб, а також створювати простір для діалогу між бінарними та небінарними спільнотами. Лише завдяки комплексному та інтерсекційному підходу можна досягти реальної рівності та включення для всіх ідентичностей.

2.2. Дослідна перевірка самовизначення та ідентифікації бінарних особистостей

В ході цього дослідження було проведене анонімне опитування з теми: «Інтерсекційність та становлення бінарних особистостей в суспільстві». Було опитано 61 особу з м. Кривий Ріг різних вікових груп (Рис. 2.2.). Відповіді різні, чіткого бачення про бінарних та не бінарних осіб у людей не має. Це показує, що рівень обізнаності щодо понять «бінарність» і «небінарність» у мешканців міста, залишається на низькому рівні.

Багато респондентів відповідали інтуїтивно, також не завжди могли чітко сформулювати свої думки. Це, у свою чергу, показує недостатню інформаційну обізнаність, також на чітко сформоване соціокультурними факторами бачення, що впливають на сприйняття гендерної різноманітності. Опитування показало, що молоді більш відкриті до сприйняття нового, розуміння зміни світу, та більшої обізнаності в гендерних ролях та становлення бінарних та не бінарних особистостей в суспільстві, але у кількох відповідях спостерігалось нерозуміння суті інтерсекційного підходу, що свідчить про потребу в просвітницькій роботі та підвищенні рівня гендерної освіти.

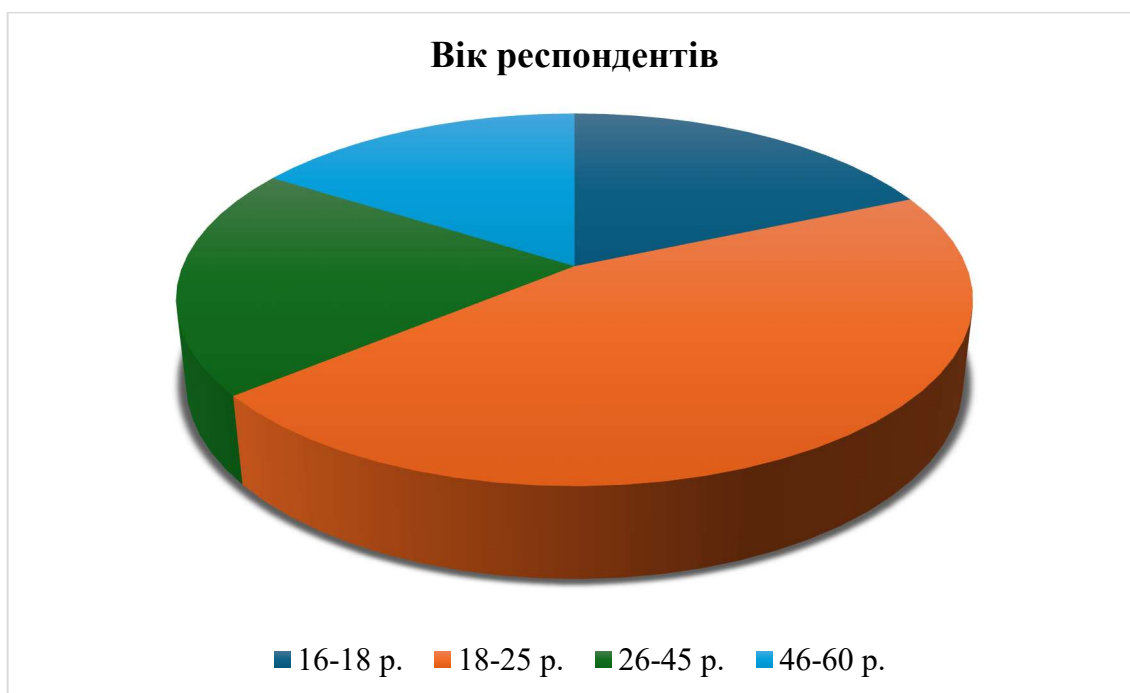

Рис. 2.2. Вікові групи учасників дослідної перевірки

Джерело: складено автором.

Респонденти старше 30 років, вони не знайомі з поняттями, пов'язаними з гендерною ідентичністю, і демонстрували стійке дотримання традиційних уявлень про роль чоловіка і жінки в суспільстві. У їхніх відповідях видно, що «гендер» та «стать» це одне й теж саме, вони не розуміють поняття інтерсекційності, не готові сприймати бінарних та не бінарних осіб в суспільстві.

До аналізу питання ЛГБТК+ спільноти, то у всіх поколіннях є розуміння того, що цей термін означає, але все одно готовність сприймати таких людей у різних поколінь, різна. Молоді респонденти, зазвичай обирали нейтральну сторону до таких людей, що у свою чергу показує обізнаність та готовність сприймати їх в суспільстві. Зрілі люди навпаки, виражають нейтральні погляди на існування таких людей, деяка частина вважає це хворобою, та не готові бачити їх в суспільстві.

Питання гендерної ідентичності, та процесу становлення бінарних та не бінарних осіб досі стоїть дуже гостро, люди по різному реагують на існування даних осіб. Це дослідження допомогло зрозуміти що суспільство перебуває на етапі формування толерантної поведінки. Акцентується увага саме на молодих людях, так як їх погляди на життя є більш Європейськими та такі люди не виховувались під впливом системи та влади.

На нашу думку, більша частина зрілих людей не готові сприймати таких осіб, що спричинено низкою факторів: вплив країни (здебільшого, люди які виховувались в СРСР, де система виховання давила на людей, не давала можливість на самовираження та на самоідентифікацію) та виховання (негативно впливала на формування свідомості, по більшій частині авторитарний стиль виховання, що призвело до формування «Стандартних» гендерних ролей).

Отже, можна зробити висновок, що криворіжці перебувають в процесі поступового переходу до більш інклюзивного мислення. Інтеграція відбувається завдяки інформаційній роботі інфлюенсерів, роботі ЗМІ, не

великим ГО, які займаються популяризацією думки про існування та прийняття в суспільстві бінарних та не бінарних осіб.

Розроблена анкета для проведення дослідної перевірки самовизначення та ідентифікації бінарних особистостей знаходиться в Додатку А.

Висновки до другого розділу

В цьому розділі було проведене дослідження як інтерсекційний підхід дозволяє глибше зрозуміти процес соціалізації бінарних особистостей та проблеми, з якими вони стикаються. Теоретичний матеріал показав, що навіть особи, які ідентифікують себе відповідно до традиційної гендерної бінарності, можуть опинитися в умовах соціального відчуження, особливо якщо вони належать до інших категорій вразливості, таких як: трансгендерні особи та етнічні меншини чи люди з низьким рівнем доходу.

Практична частина дослідження, проведена в м. Кривий Ріг, виявила низький рівень інформування щодо понять «бінарність» та «небінарність». Респонденти часто відповідали інтуїтивно, демонструючи недостатнє розуміння гендерної різноманітності. Молодь виявила більшу відкритість і толерантність до нових соціокультурних змін, тоді як старше покоління здебільшого орієнтується на традиційні уявлення про стать і роль людини в суспільстві. Це зумовлено впливом радянського виховання, обмеженим доступом до сучасної інформації та відсутністю якісної гендерної освіти.

Отже, суспільство перебуває на етапі поступового переходу до більш інклюзивного і свідомого сприйняття гендерної ідентичності. Особливо важливим у цьому процесі є вплив медіа, громадських організацій та молодіжних ініціатив, які формують нову культуру толерантності.

ВИСНОВКИ

Інтерсекційність пропонує більш глибоке розуміння досвіду трансгендерних та небінарних людей, показуючи, як різні форми дискримінації переплітаються та впливають на їхнє життя. Це не просто додає складності, а вимагає принципово нового погляду на справедливість, де враховуються всі аспекти ідентичності людини. Боротьба з дискримінацією за гендерною ідентичністю не може бути ефективною, якщо ігнорувати інші фактори, такі як раса, соціальний клас, сексуальна орієнтація та інвалідність. Люди, які належать до кількох маргіналізованих груп, стикаються з посиленою дискримінацією, яку не можна розглядати ізольовано. Гендерна соціалізація, що починається ще до народження, формує наші упередження та очікування. Щоб змінити цю ситуацію, потрібні як особисті зусилля, так і системні зміни в освіті, психології та культурі. У пострадянському контексті, де панувала ідеологія уніфікації, питання небінарності особливо чутливе. Однак, саме цей контекст може стати поштовхом для створення унікальних, культурно-чутливих моделей інклюзії.

Вивчається взаємозв'язок між індивідуальними чинниками самоідентифікації та суспільними структурами, які формують гендерні норми. Об'єктом аналізу в цьому дослідженні виступають соціальні механізми, що визначають ставлення до небінарних осіб у різних сферах життя – освіті, професійній діяльності, медичному обслуговуванні. Досліджується вплив сім'ї, медіа, правових норм та соціальних інституцій на процес становлення гендерної ідентичності. Розглядаються виклики, з якими стикаються небінарні особи в умовах соціальної нерівності та дискримінації.

Аналізуються механізми відтворення гендерних норм у суспільстві та їх вплив на формування ідентичності індивідів. Розглядаються питання правового регулювання та його вплив на становище небінарних людей. Вивчається роль освітніх програм, соціальних ініціатив та медійного дискурсу у процесі соціалізації гендерної ідентичності. Досліджується, які стратегії

адаптації використовують небінарні особи у відповідь на соціальні виклики. Результати можуть бути використані для формування ефективних підходів до соціальної підтримки та інтеграції небінарних людей у суспільстві.

Інтерсекційність показує, що гендерна бінарність діє у поєднанні з іншими системами пригноблення. Виклики, з якими стикаються небінарні особи, не є ізольованими, а часто посилюються та унікально формуються їхніми іншими соціальними ідентичностями, що призводить до складних форм дискримінації та маргіналізації. Небінарна особа з інвалідністю може стикатися з дискримінацією не лише через свою гендерну ідентичність, але й через ейблістські припущення щодо її можливостей та потреб. Ці дві форми дискримінації можуть взаємодіяти таким чином, що створюють унікальні бар'єри, наприклад, відсутність доступних та гендерно-нейтральних приміщень. Розуміння цього перетину є вирішальним для розробки справді інклюзивних рішень. Поширеність гендерної бінарності значною мірою підтримується процесом гендерної соціалізації.

Підсумовуючи вище сказане, можна сказати, що представлені дослідження підкреслюють вирішальну роль перехресть у розкладанні обмежень та пошкодження гендерної рамки жорсткого бінарного. Коли ми визнаємо взаємопов'язану природу соціальної ідентичності та поведінки через ці розділи, ми отримаємо глибше розуміння різноманітних переживань людей, особливо тих, хто визначив більше бінарних коштів поза традиційною статі. Трансгендерні та не захоплені люди мають значні труднощі та життя у світі, що становить бінарне розуміння статі.

Ці труднощі відрізняються від щоденних мікроатак та систематичної дискримінації в ключових сферах, таких як пані зайнятість, здоров'я та житловий простір. Емоційні та психічні наслідки постійної потреби регулювати свою ідентичність у бінарному суспільстві не можуть бути завищені. Процес гендерної соціалізації відіграє потужну роль у підтримці бінарних файлів для гендерних бінарних файлів, передачі глибоких та шкідливих норм та очікувань до того, чого ви не зустрічаєте. Апеляція цих

визначених норм вимагає інтегрованої мови, всеосяжної освіти про гендерне різноманіття та свідомі зусилля щодо сприяння впровадженню політиків, які визнають та захищають права всіх людей, незалежно від гендерної ідентичності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Креншоу К. Демаргіналізація перетину раси та статі: Чорна феміністська критика антидискримінаційної доктрини, феміністичної теорії та антирасистської політики. Юридичний форум Чиказького університету. 1989. № 13. С. 139.
2. Crenshaw К. Сексуальна різноманітність для всіх. 2013. URL: <https://www.seksediversiteit.nl/uk/woordenlijst/crenshaw-kimberle/>
3. Кіммел М. Гендероване суспільство / пер. з англ. С. Альошкіна. Київ : Сфера, 2003. 494 с.
4. Гендер для медій / За ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. 3-тє вид., випр. і допов. Київ : Критика, 2017. 224 с.
5. Марценюк Т. Гендер для всіх. Виклик стереотипам. Київ : Основи, 2017. 256 с.
6. Глосарій і тезаурус Європейського інституту з гендерної рівності / ред. кол. М. Бабак, О. Давліканова, М. Дмитрієва та ін. Київ : Вістка, 2021. 170 с. URL: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/17580-20210419.pdf>
7. Бібліотека. Гендер в деталях. 2023. URL: <http://genderindetail.org.ua/>
8. Креншоу К. Демаргіналізація перетину раси та статі: Чорна феміністська критика антидискримінаційної доктрини, феміністичної теорії та антирасистської політики. *Юридичний форум Чиказького університету*. 1989. № 13. С. 139.
9. Повага: кампанія проти сексизму. URL: <http://povaha.org.ua>
10. Gender Museum. Музей жіночої та гендерної історії. URL: <http://gender.at.ua>
11. Боулег Л. Коли чорношкіра+лесбія+жінка (не дорівнює) чорношкірої лесбіянці: методологічні виклики якісного та кількісного дослідження міжсекційності. Сексуальні ролі. 2008. Т. 59, № 5-6. С. 312-325. DOI: 10.1007/s11199-008-9400-z

12. Титаренко Т. Сучасна психологія особистості. Київ. 321 с.
URL:https://document.kdu.edu.ua/info_zab/053_1475.pdf?utm_source=chatgpt.com
13. Маскулінність. Словник гендерних термінів. 2013. URL: <https://a-z-gender.net/ua/maskulinnist.html>.
14. Сміт-Розенберг К. Жіночий світ любові та ритуалу: стосунки між жінками в Америці дев'ятнадцятого століття. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*. 1975. Т. 1. № 1. С. 1-29.
15. Регіональний посібник з питань запобігання та протидії гендерній дискримінації, сексуальним домаганням та насильству в міністерствах оборони та збройних силах країн Західних Балкан. UNDP. URL: https://www.seesac.org/f/docs/Gender-and-Security/UNDP---Gender-Equality-in-the-Military---Handbook-UKR-digital.pdf?utm_source=chatgpt.com
16. Екологічний фемінізм. Вікіпедія. 2025. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D1%84%D0%B5%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC?utm_source=chatgpt.com
17. Думанчич М. Комуністичний та постсоціалістичний гендерний порядок у Росії та Китаї. Кембриджська історія комунізму, 2017. С. 422-446. URL: <https://www.ywboston.org/what-is-intersectionality-and-what-does-it-have-to-do-with-me/>
18. Gender Binary FAQs: Definition, Examples, Challenges - Healthline. Healthline. URL: <https://www.healthline.com/health/gender-binary>.
19. Trans Allyship: How to be an understanding and effective trans/non-binary intersex ally. University of Bath. URL: <https://www.bath.ac.uk/guides/trans-allyship-how-to-be-an-understanding-and-effective-trans-non-binary-intersex-ally/>
20. Gender and Socialization - Social Sci LibreTexts. Social Sci LibreTexts. URL: https://socialsci.libretexts.org/Courses/Solano_Community_College/SOC_002%3

A_Social_Issues_and_Problems/11%3A_Gender_Stratification_and_Inequality/11.02%3A_Gender_and_Socialization

21. Пітс-Тейлор В. «Переговори про гендер у постсоціалістичних контекстах: реконфігурації маскулінності в Україні». *Post-Soviet Affairs*. 2025. Т. 41. № 1. С. 1-20. DOI:

22. Wiedlack K. In/Visibility and the (post-soviet) 'queer closet'. *Journal of Gender Studies*. 2023. Т. 32, № 8. С. 922-936. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09589236.2023.2214886>

23. Ткалич М. Жіночі гендерні ролі. Рольові моделі та норми. *Соціальна психологія*. 2011. № 6. С. 158-167.

24. Креншоу К. Пересечение: двойная связь расы и пола. *Перспективы*. 2004. с. 2. URL: <http://www.americanbar.org/content/dam/aba/>

25. Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків і жінок». 2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>

26. Суковата В. Феминистская эпистемология и этика как попытки деконструкции женской «друговости» в науке. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University*. № 2 (958). 7 с. URL: <https://periodicals.karazin.ua/thcphs/article/view/2272> 2011

27. Підвищення виховного потенціалу прийомних батьків та батьків-вихователів: навчально-методичний посібник / авт. кол.: Бондаренко Т.В., Гришко А.А., Журавель Т.В., Зверєва І.Д. та ін. К.: “Версо 04”, 2011 – 672 с.

28. Демкова А. Теоретичний аналіз сучасного стану проблеми нетрадиційної сексуальної орієнтації в психології. Рекомендовано до друку Вченою радою Хмельницького інституту соціальних технологій Університету „Україна”. 2018. С. 255.

29. Словник гендерних термінів / укл. З. Шевченко. Черкаси: видавець Чабаненко Ю., 2016. 336 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Розроблена анкета для проведення дослідної перевірки самовизначення та ідентифікації бінарних особистостей

В якій країні та місті ви перебуваєте? *

Текст запитання з короткими відповідями

Як ви визначаєте свою гендерну ідентичність?

З варіантами відповіді

☐ Жінка

☐ Чоловік

☐ Інше...

☐ Додати варіант

×

×

×

Обов'язково

☐ 16-18 років;

☐ 18-25 років;

☐ 26-45 років;

☐ 46-60 років;

☐ 60+ років;

Чи відчуваєте ви тиск відповідати традиційним гендерним ролям? *

☐ Завжди

☐ Часто

☐ Іноді

☐ Рідко

☐ Ніколи

Як система освіти впливає на гендерну свободу? *

- ☐ Підтримує
- ☐ Обмежує
- ☐ Нейтральна
- ☐ Важко сказати

...

Чи стикалися ви з упередженнями щодо вашої гендерної ідентичності? *

- ☐ Так
- ☐ Іноді
- ☐ Рідко
- ☐ Ні

Як ви ставитесь до небінарних категорій у документах (воно, вони) *

- ☐ Позитивно
- ☐ Негативно
- ☐ Нейтрально
- ☐ Інше...

...

На вашу думку, чи впливає релігія на ідентичність? *

- ☐ Так
- ☐ Ні
- ☐ Частково
- ☐ Не можу оцінити

Як ви ставитесь до бінарного поділу людей? *

- ☐ Повністю підтримую
- ☐ Частково погоджуюсь
- ☐ Не підтримую
- ☐ Важко відповісти

...

Наскільки важливо для вас відчувати приналежність до певної гендерної групи? *
шкала 1–5)

(1 – не вплинули, 5 – мали великий вплив)

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Які соціальні ролі найбільше впливають на особистість? *

- ☐ Родинні
- ☐ Освітні
- ☐ Професійні
- ☐ Релігійні
- ☐ Гендерні
- ☐ Культурні

Чи маєте досвід спілкування з небінарними людьми? *

- ☐ Так
- ☐ Ні
- ☐ Важко сказати

Що на вашу думку, найбільше формує гендерну ідентичність? *

- ☐ Сім'я
- ☐ Школа
- ☐ Соціальні мережі
- ☐ Релігія
- ☐ Особистий досвід

...

Чи важлива свобода самовираження незалежно від гендеру? *

- ☐ Так
- ☐ Ні
- ☐ Частково
- ☐ Інше...

Яке значення для вас має термін інтерсекційність? (база дослідження перетину різних форм або систем пригнічення, домінування та дискримінації, яка намагається визначити, як взаємозалежні системи влади впливають на тих, хто найбільш маргінальний у суспільстві) *

- ☐ Добре розумію і використовую у повсякденному житті
- ☐ Частково знайомий/а
- ☐ Щось чув/чула, але не розумію повністю
- ☐ Не знаю, що це таке

Чи відчували ви дискримінацію через поєднання кількох ідентичностей? *

- ☐ Так
- ☐ Ні
- ☐ Не впевнений/а
- ☐ Інше...

Самовираження у публічному просторі (опишіть свій досвід) *

Текст запитання з довгими відповідями

...

Чи бачите різницю між гендером і статтю? *

- ☐ Так
- ☐ Ні
- ☐ Частково
- ☐ Важко відповісти

Як на вашу думку поєднується ваша сексуальна орієнтація з гендерною ідентичністю? *

Текст запитання з довгими відповідями

Опишіть, як ви бачите ідеальне гендерно рівне суспільство *

Текст запитання з довгими відповідями

...

Як ви вважаєте, чи є бінарність продуктом культури чи біології? *

- ☐ Продукт культури
- ☐ Біологічно зумовлена
- ☐ Поєднання обох факторів
- ☐ Не маю думки

Яку роль у формуванні вашої ідентичності відіграли соціальні мережі? *шкала 1–5* *
(1 – не вплинули, 5 – мали великий вплив)

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

...

Чи є достатній рівень гендерної освіти в Україні? *

- ☐ Так
- ☐ Частково
- ☐ Ні
- ☐ Інше...

...

Чи підтримуєте гендерно-нейтральну мову в освіті? *

- ☐ Так
- ☐ Частково
- ☐ Ні
- ☐ Не знайомий/а з терміном

Що є головним бар'єром для прийняття гендерної різноманітності? (множинний вибір) *

- ☐ Недостатня освіта
- ☐ Стереотипи
- ☐ Релігійні переконання
- ☐ Відсутність репрезентації

Чи змінилося ваше ставлення до ЛГБТК+, бінарних та не бінарних осіб після
повномасштабного вторгнення росії в Україну?

Текст запитання з довгими відповідями

Чи готові ви сприймати прояви публічної прихильності (обійми, поцілунки, тримання за
руки) серед Представників ЛГБТК+ спільноти, бінарних осіб, небінарних осіб. Пояснити

Текст запитання з короткими відповідями